

Les rogatives: entre la religiositat i la superstició

D'entre les manifestacions de religiositat popular més tradicionals destaquen les anomenades rogatives —enteses com a pregàries a Déu en cas de calamitats públiques— que fins al moment han merescut poca atenció per part de la historiografia més renovadora.

A la documentació municipal apareix, ja des de temps molt reculats, la pràctica quotidiana de la rogativa com una manera de lluitar contra mals ben diversos. Usualment és emprada a iniciativa de la classe dirigent —municipi, monarquia, i sobretot de l'església— amb un innegable suport popular no exempt d'un elevat grau de fanatisme i superstició. Sovint, la pròpia organització de l'acte pietós —passeig de despulles de sants, imatges i creus a dojo— excitava el fervor popular fins a extrems veritablement espectaculars.

Pluges, guerres i epidèmies

Hem recollit una sèrie de documents relacionats amb la pràctica de les rogatives procedents de l'Arxiu Històric de la Ciutat, i del mostreig resultant podem constatar el següent: En primer terme la preponderància de les rogatives esmerçades a demanar el benefici de la pluja— i a voltes per pregar que cessi— i en menys mesura les relatives a fets bèl·lics, a la propagació d'epidèmies i pestes, i fins i tot les encaminades a vetllar per la salut dels mo-

narques o —naturalment— pel feliç part de la reina.

Usualment, el procés s'engega a iniciativa de les autoritats municipals que prenen un acord al respecte i tot seguit s'adrecen a l'autoritat eclesiàstica per tal que defineixi la modalitat de rogativa que requereix cada cas. Així ens trobem que l'any 1794 l'Ajuntament endega unes rogatives encaminades a frenar els paorosos efectes d'una epidèmia i l'autoritat eclesiàstica, lluny de donar-los el vist-i-plau, els respon lacònicament que "*pero sobre el modo que V.S. propone las rogativas, se nos ofrece exponer, que no parece conformarse al estilo con que suelen hacerse en semejantes casos y necesidades*". Finalment, les tradicionals misses —més usuals en els casos de pluja— són substituïdes per oficis a la Immaculada Concepció, a sant Narcís, als sants quatre màrtirs i a sant Dalmau, més adients pel que sembla als casos d'epidèmia.

Aquesta vinculació entre la modalitat de manifestació religiosa a adoptar i la gravetat de la situació, es veu clara també el 1795 quan es pretén de fer un "*novenario*" i després de diverses reunions es decideix de prendre'n com a punt de referència un que s'havia dut a terme l'any 1759 per tal d'implorar la millora en la salut del rei Ferran VI, en aquells moments greument malalt.

Entre la secada i l'aiguat

Ja hem senyalat la preponderància del factor pluja com a causa directa de la pràctica de la rogativa, si bé és curiós de constatar les formes externes espectaculars que s'adopten segons la valoració que es fa de la seva gravetat.

Així veiem que l'any 1467, al pic del mes d'agost, es fa una processó amb la imatge de sant Llorenç per demanar pluja, i es duu la veracreu a l'indret denominat Font Major del Mercadal. El 1507, en canvi, la necessitat apressant de pluja fa que s'organitzi una processó, en la qual es trasllada el cap de sant Feliu a la vila marinera de sant Feliu de Guíxols, i que allí se'ls rebi amb grans demostracions d'alegria. Al foli 46 del Llibre Vermell de l'Arxiu de la Ciutat s'explica amb un cert detall el cerimonial que es va practicar amb el cap de sant Feliu i la veracreu de la Seu, durant tot el dia 11 de setembre.

D'altres rogatives menys importants se celebren els anys 1526, 1539 —quan es va fer una processó fins la font del Carme on es varen banyar les creus i algunes relíquies per a benefici de la pluja— i 1567. Hi ha anys en què la pràctica religiosa es repeteix diverses vegades: pel febrer del 1740 es demana que cessi de ploure —fa més de 36 hores que ho fa— ja que els rius són plens a vessar. S'acudeix als sants tutelars sant Narcís i sant Dalmau, celebrant en els altars dels seus sepulcres de l'església de sant Feliu i de sant Domènec vint-i-cinc misses a cada lloc. Al cap d'uns dies va deixar de ploure.

En aquest mateix any de 1740 també es fan rogatives pel maig, bé que finalment es perd tota la collita per excés de pluja, i en canvi pel 1760 se'n fan perquè ploqui —25 misses a cada sant tutelar— tot i que davant el fracàs experimentat es decideix continuar-les i adornar la Seu amb multitud de ciris pagats per l'Ajuntament. Pocs dies després, concretament el 17 d'agost, l'Ajuntament es fa ressò de la caiguda d'un petit xàfec, malgrat tot insuficient per a les necessitats d'aigua, i acorda d'anar en processó fins l'església de sant Feliu pels carrers de la Força, dels Quatre Cantons i de les Ballesteries.

CARLES MITJA

La muntanya del Calvari, a les Pedreres, ha estat l'escenari habitual de les rogatives gironines.

D'altres rogatives dels anys 1755, 1784 i 1802 no aconsegueixen tampoc el benefici de la pluja. Per abril i maig del 1868 es fa una processó fins l'ermita de Montfullà amb un gran concurs de gent, també en demanda de pluja.

La Guerra Gran i la salut dels monarques

Però no és només la pluja l'únic factor que esperona la pràctica rogatòria. Durant la Guerra contra la república francesa sovintegen les rogatives fetes a instàncies del rei per implorar l'ajut diví i "*la felicidad de sus Armas*", com s'escau per l'agost del 1794. En canvi, pel febrer del 1795, és l'Ajuntament qui pren la iniciativa de fer un "*novenario*" davant la pèrdua de la plaça de Roses a mans dels francesos i el tomb negatiu que ha pres la guerra. Aquest "*novenario*" —acompanyat d'un dejuni general a la ciutat— consisteix en què a els 10 del matí es faci una missa resada, que després es resi la "*letania mayor de los santos*", que es cantin els goigs i que s'exposi el cos incorrupte de sant Narcís. A la tarda, concretament a dos quarts de cinc, es fa el rès del rosari, la novena i una "*plática*" o sermó de mitja hora que en aquesta ocasió fa el president dels Caputxins Fra Andreu de Tarragona.

Al llarg de l'any 1794 també se'n fan per apaivagar una epidèmia, sobretot a partir del mes de febrer quan hom es troba amb el fet que la pestilència, lluny de remetre, empitjora més i més. Als oficis oferts a la Immaculada, a sant Narcís, als sants quatre màrtirs i a sant Dalmau, s'hi afegeixen els dedicats a sant Francesc de Paula.

En canvi, el 1760 es prega per la salut de la reina, i a les 10 del matí del 9 de març de 1817 es canta una missa solemne a la Catedral "*por el preñado y parto de la Reyna*". El mateix dia es puja el sancrist al Calvari per tal d'implorar el benefici de la pluja.

Les darreres rogatives multitudinàries

Mitjançant el *Diario de Gerona* ens assabentem de dues rogatives força recents. L'una és del juny del 1920 quan, davant la continuada secada, el governador eclesiàstic mana a tots els rectors que resin a missa la col·lecta "*ad petendam pluviam*", i l'altra el febrer del 1923 quan té lloc una impressionant processó en demanda també de pluja. Es fa el dia 4, diumenge, i s'adreça cap al Calvari. Els feligresos, confreres i autoritaris surten de l'església del Carme, mentre que les dones ho fan de Sant Feliu. Hi assiteixen representants de 29 pobles de la rodalia gironina, tots els estaments civils, militars i religiosos i una multitud que hom avalua en unes 7.000 persones. Per donar una idea gràfica de la magnitud de la processó, el cronista del diari assenyala que quan la creu processional era al Calvari, la presidència encara no havia pogut sortir de l'església del Carme.

Un cop congregada la multitud al Calvari, el catedràtic del Seminari Dr. Comerma parlà ponderant la gravetat dels pecats amb què s'ofenia el Senyor i excità el poble a la penitència. Ben segur que es tracta d'una de les darreres manifestacions multitudinàries de la pràctica de la rogativa, veritable fenomen popular d'arrels gairebé seculars, que caldria estudiar amb profunditat.

RAMON ALBERCH I FUGUERAS